Motion till riksdagen 1987/88:So480

av Stig Gustafsson m. fl. (s)

om förstärkning av resurserna för statens institut för psykosocial miljömedicin

Livsvillkor, livsstil och hälsa

Enligt statsmakternas beslut om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården (prop. 1984/85:181) bestäms "vår hälsa i hög grad av de livsvillkor och den livsstil som präglar våra liv." – "Hälsoriskerna i dagens samhälle finner vi i bl. a. fysiskt och socialt bristfälliga arbetsmiljöer, trafik- och boendemiljön, arbetslöshet och risk för arbetslöshet, missbruk av alkohol och narkotika, konsumtion av tobak, olämpliga kostvanor, samt psykologiska och sociala påfrestningar som är förknippade med våra relationer – och brist på relationer – till medmänniskor." – "Dessa hälsorisker . . . avgör i dag i hög grad våra möjligheter att leva ett hälsosamt liv. Detta gäller nära nog alla de hälsorisker som orsakar vår tids stora folksjukdomar som t. ex. hjärt-kärlsjukdomar, psykisk ohälsa, tumörer och allergier samt skador." – (Därför) "måste vården präglas av helhetssyn . . . Med helhetssyn (avses) . . . att man ser människors symtom och sjukdomar, deras orsaker och konsekvenser i såväl ett medicinskt som ett psykologiskt och socialt perspektiv."

Helt i linje med dessa konstateranden har WHO:s 39:e världshälsoförsamling i maj 1986 rekommenderat att "hälsosektorns personal utbildas om sambanden mellan miljöfaktorer, livsstil och hälsa", att "bättre hälsa är ett delmål också för andra sektorers verksamhet" och att "forskning behövs för identifikation av hälsofrämjande tvärsektoriella åtgärder". Därmed avses t. ex. åtgärder för en bättre arbetsmiljö, full sysselsättning, minskad isolering under tillvaron som pensionär, minskad ojämlikhet, bättre boende etc. – åtgärder som i sin tur genom sina effekter bidrar till att förebygga sjukdom och främja folkhälsan. Kunskaperna om dessa skeenden är emellertid ännu mycket ofullständiga och behovet av tvärvetenskaplig forskning sålunda stort.

Psykosocial miljömedicin

Att forska, utbilda och informera om sådana samband är en huvuduppgift för statens institut för psykosocial miljömedicin (IPM). Med miljömedicin menas läran om miljöns inverkan på hälsa och välbefinnande, positivt och negativt. Den psykosociala miljömedicinen har sin inriktning på sociala strukturer och processer och deras inverkan på hälsa och välbefinnande.

IPM inrättades 1980-07-01. En huvuduppgift för IPM (prop. 1979/80:6) är "att genom forsknings- och kartläggningsarbete biträda myndigheter och andra organ, som arbetar med hälso-, social-, miljö- och arbetsmiljöfrågor, med kunskapsunderlag av psykosocial natur.

Institutet skall inom det psykosociala området ha rollen av ett expert- och serviceorgan med såväl kunskapsgenererande som informations- och kunskapsförmedlande funktioner".

Inom ramen för denna roll har IPM enligt sin instruktion till uppgift att utveckla, värdera och förmedla kunskap om

- psykosociala risksituationer (t. ex. jäktiga och monotona jobb, segregerat och kontaktmotverkande boende, arbetslöshet och hot om arbetslöshet)
- riskgrupper (t. ex. invandrare, äldre) och
- riskreaktioner (t. ex. trötthet och nedstämdhet, överkonsumtion av alkohol och tobak, riskbeteenden med hänsyn till spridning av aids, kroppsliga stressreaktioner som på sikt kan leda till högt blodtryck eller hjärtinfarkt), alltså reaktioner som på olika sätt kan skada hälsa och välbefinnande.

Statsmakternas prioriteringar

I prop. 1983/84:107 efterlyses "särskilda satsningar för att öka kunskapen om den fysiska, psykiska och sociala miljöns inverkan på hälsa och välbefinnande". Särskilt nämns behovet av att kunna förklara socioekonomiska skillnader vad gäller hälsa och tidig död.

I fjolårets forskningspolitiska beslut (prop. 1986/87:80) anges att dessa områdesprioriteringar ligger fast. Samtidigt framhålls att "utvecklingen (avseende sådan forskning) varit svag under den senaste treårsperioden", att det därför är angeläget att detta förhållande uppmärksammas och att kompetens för sådan forskning "byggs upp successivt". En arbetsgrupp till hälso- och sjukvårdsberedningen framhåller detta ånyo och betonar att dessa "eftersatta och outvecklade forskningsfält måste stärkas om de folkhälsopolitiska ambitionerna skall kunna fullföljas".

IPM är en av de mycket få myndigheter som direkt har till uppgift att bedriva och sprida resultaten av sådan forskning. Detta sker utifrån ovan nämnda av statsmakterna efterlysta helhetssyn.

Redovisning och extern sakkunniggranskning av IPM:s verksamhet

I sin anslagsframställning till regeringen för budgetåret 1988/89 redovisar IPM sin verksamhet under budgetåret 1986/87. Forskningens vetenskapliga resultat publiceras detta år liksom tidigare i ca 60 vetenskapliga artiklar och rapporter. Egen och andras kunskap sprids dessutom genom att institutets forskare medverkar i en rad in- och utländska utredningar, handleder ett 10-tal doktorander och håller ca 200 föreläsningar och kurser för blivande och redan verksamma läkare och beteendevetare, men även i ett betydande antal fackliga och landstingskommunala sammanhang. IPM bygger succes-

sivt upp en egen psykosocial litteraturreferensdatabas, för närvarande 26 000 dokument, svarar på ca 400 förfrågningar och sänder årligen ut ca 2 000 särtryck och rapporter.

I linje med flera regeringsbeslut har IPM:s hittillsvarande verksamhet med tvärsektoriell inriktning gjorts till föremål för en extern sakkunniggranskning, i vilken ställning tagits till verksamhetens produktivitet, kvalitet samt relevans och därmed grad av måluppfyllelse, med beaktande av verksamhetens personella och övriga resurser.

De sakkunniga – f. d. LO-ordföranden Gunnar Nilsson, Stockholm, fyskologiprofessorn Björn Folkow, Göteborg, och psykiatriprofessorn Kalle Achté, Helsingfors – konstaterar i sitt yttrande 1987-01-27 sammanfattningsvis att forskningsinsatsen såväl kvalitativt som kvantitativt varit "imponerande och gett IPM ett högt internationellt anseende". På det hela taget ter sig IPM-gruppen som "en av världens ledande inom detta angelägna, omfattande, men ofta mycket svårtillgängliga forskningsområde". – "Även vad gäller IPM:s verksamheter i form av utredning, utbildning, information-dokumentation och rådgivningsservice, synes kvalitet och omfattning vara mycket hög".

Mot bakgrund härav och av behovet av sådan verksamhet (jfr ovan citerade forskningspolitiska propositioner) finner sakkunniggruppen att av "IPM äskad personalutbyggnad ter sig högst blygsam och utomordentligt väl motiverad."

Sakkunniggruppen rekommenderar uttryckligen en sådan förstärkning, framhåller att IPM är tämligen ensamt i landet för nyssnämnda uppgifter, och betonar att den föreslagna resursutbyggnaden "är att se som en mycket god investering".

Avslutningsvis framhåller sakkunniggruppen vikten av att "IPM för framtiden får behålla sin nuvarande fristående organisation", som anges vara "en viktig förutsättning för bibehållen vetenskaplig vitalitet, flexibilitet och slagkraft."

Samtliga tre centrala arbetstagarorganisationer har tagit del av de sakkunnigas ovan sammanfattade bedömning och rekommendationer. I varsin skrivelse till chefen för socialdepartementet har de uttryckligen anslutit sig till denna bedömning och dessa rekommendationer (LO skrivelse 1987-03-19, SACO/SR 1987-03-25, TCO 1987-03-11).

För att även fortsättningsvis kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt och för att möta en allt större efterfrågan behöver IPM tillföras ytterligare resurser. Förstärkningsbehoven har utförligt redovisats i anslagsframställan för 1988/89. Medlen bör snarast ställas till institutets förfogande.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts anser vi

att ett stort behov föreligger av den tvärvetenskapliga och tvärsektoriella forskning, utbildning, dokumentation och information som IPM bedriver helt i linje med statsmakternas beslut vid institutets tillkomst och sin instruktion,

att IPM alltsedan sin tillkomst fullgjort dessa sina åligganden på ett synnerligen förtjänstfullt sätt,

att de resurser i form av en blygsam personalförstärkning som IPM hemställt om för budgetåret 1988/89 måste ses som en mycket god investering, en bedömning till vilken samtliga centrala arbetstagarorganisationer i vårt land anslutit sig,

att en sådan blygsam resursförstärkning ligger helt i linje med riksdagens beslut om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården och för den folkhälsoinriktade forskningspolitiken, samt

att IPM i linje med sakkunnigas av arbetstagarorganisationerna stödda förslag bör få behålla sin nuvarande fristående organisation för bästa vetenskapliga vitalitet, flexibilitet och slagkraft.

Vi har erfarit att IPM avser att försöka tillgodose sitt i AF anförda behov av vetenskaplig basutrustning på annat sätt än över statsbudgeten.

Hemställan

Med stöd av vad som anförts i motionen hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om IPM:s angelägna behov av resursförstärkningar samt

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt anförts om psykosocial miljömedicin i motionen.

Stockholm den 25 januari 1988

Stig Gustafsson (s)

Berit Bölander (s) *Ing-Marie Hansson (s)*

Gunnar Thollander (s)